

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta (U 61/2021 vp): Hallintovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 13/2022 vp — U 61/2021 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Hanne Siikavirta, ympäristöministeriö
- EU-erityisasiantuntija Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- budjettineuvos Panu Kukkonen, valtiovarainministeriö
- teollisuusneuvos Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Eliisa Hujala, työ- ja elinkeinoministeriö

Viitetiedot

Valiokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon HaVL 33/2021 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Osana 14 päivänä heinäkuuta 2021 annettua 55-valmiuspakettia komissio antoi ehdotuksen (COM (2021) 568 final) uuden ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston, Social Climate Fund, perustamisesta. Rahaston tarkoituksena on korjata päästökaupan laajentamisesta aiheutuvien negatiivisten vaikutusten epätasaista kohdentumista ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Valtioneuvosto on antanut U-kirjelmän asetusehdotuksesta 12.10.2021. Nyt käsiteltävänä olevalla U-jatkokirjeellä informoidaan ehdotuksen käsittelyn etenemisestä sekä täydennetään Suomen kantaa ehdotukseen tietyiltä osin.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2022 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta on esitetty eduskunnalle 12 lokakuuta 2021 toimitetussa kirjelmässä U 61/2021 vp, jota täydennetään ja täsmennetään tällä kirjeellä seuraavasti:

Ehdotus ilmastotoimia koskevaksi sosiaalirahastoksi kytkeytyy ehdotukseen päästökaupan laajentamisesta tieliikenteeseen ja rakennusten lämmitykseen. Tästä syystä valtioneuvosto korostaa, että näitä ehdotuksia tulisi käsitellä ristikkäisvaikutusten johdosta EU-tasolla rinnakkain.

Suomi tukee UJ 7/2022 kirjelmän mukaisesti uuden EU:n laajuisen tieliikenteen ja rakennusten polttoaineet kattavan päästökaupan käyttöönottoa. Suomi suhtautuu kuitenkin U61/2021 kirjelmän mukaisesti uuteen päästökauppaan kytkeytyvään komission ehdotukseen ilmastotoimia koskevasta sosiaalirahastosta erityisen kriittisesti.

Ehdotus ilmastotoimia koskevasta sosiaalirahastosta kytkeytyy myös komission uusien omien varojen ehdotukseen sekä rahoituskehysasetusmuutosehdotukseen. Suomi suhtautuu U 22/2022 kirjelmän mukaisesti erityisen kriittisesti voimassa olevan EU:n monivuotisen rahoituskehysten avaamiseen ja huomattavaan kasvattamiseen, jota komission ehdotuksen mukaan rahaston perustaminen edellyttäisi. Suomi kiinnittää erityisesti huomiota uuden EU:n monivuotisen rahoituskehysten jo olemassa oleviin useisiin vihreää siirtymää tukeviin toimiin sekä muihin EU-budjetin ulkopuolella oleviin ilmastotoimiin liittyviin mekanismeihin tai rahastoihin.

Suomi suhtautuu varauksellisesti komission ehdottamaan rahaston suureen kokoon, ottaen huomioon sovitun monivuotisen rahoituskehysten ja elpymisvälineen huomattavat lisäpanostukset ilmastotoimiin.

Mahdollisen rahaston kesto tulisi rajata nykyiselle rahoituskehyskaudelle, eikä tulevalle kehyskaudelle tule tehdä rahaston kautta tosiasiallisia ennakkositoumuksia. Valtioneuvosto katsoo, että liikenteen päästöt tulisi sisällyttää jäsenvaltioiden enimmäissaantoa määrittävään kriteeristöön rakennusten lämmityksen rinnalle. Tämä olisi linjassa rahaston tavoitteiden kanssa ja alustavan arvion mukaan myös kasvattaisi Suomen enimmäissaantoa rahastosta.

Valtioneuvosto katsoo, että mahdollisesta rahastosta tulisi ensisijaisesti tukea toimenpiteitä, joiden avulla voidaan vähentää riippuvuutta fossiilisista polttoaineista. Näiden toimien tulisi vähentää uuden päästökaupan negatiivisia vaikutuksia erityisesti vähävaraisiin kotitalouksiin.

U61/2021 kirjelmän mukaisesti Suomi kuitenkin suhtautuu edelleen erittäin kriittisesti mahdollisuuden kompensoida jäsenvaltioille niiden haavoittuville kotitalouksille maksettavia suoria tulo-tukia. Valtioneuvosto katsoo, että jäsenvaltioiden tulee ensisijaisesti vastata perusturvan vähimmäistasosta sosiaaliturva- ja -huoltojärjestelmien osana. Valtioneuvostolla on valmius tarkastella vaihtoehtoisia tukimuotoja kotitalouksille, jotka kohdennettaisiin esimerkiksi investointeihin, joilla kotitaloudet vähentävät riippuvuuttaan fossiilista polttoaineista. Valtioneuvosto katsoo, että yritysten tukemiseen on jo olemassa EU:n tason välineitä, joilla mahdollisen uuden päästökaupan haitallisiin vaikutuksiin voidaan vaikuttaa, kuten esimerkiksi, elpymis- ja palautumistukiväline (RRF), Euroopan aluekehitysrahasto ja oikeudenmukaisen siirtymän rahasto.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2022 vp

Valtioneuvoston arvion mukaan rahastosta ehdotettuun valinnaiseen suoraan tulotukeen ei liity oikeudellisia ongelmia ja se olisi juridisesti mahdollista hyväksyä kokonaisuudessaan yksin ympäristöoikeusperustan (SEUT 192 artiklan 1 kohta) nojalla.

Valtioneuvosto katsoo, että jäsenvaltioiden suunnitelmien täytäntöönpanon edistymistä ja arviointia määrittelevät indikaattorit tulisi sisällyttää rahastoasetukseen komission ehdottamien delegoitujen säädösten sijaan. Valtioneuvosto katsoo, että indikaattorit tulisi sisällyttää ehdotukseen läpinäkyvyyden vahvistamiseksi.

Mikäli 55-valmiuspaketin toteutuminen tilanteessa, jossa Venäjän tuontienergiasta on välttämättä irtautua nopeasti tai valtioneuvoston tavoitteisiin nähden riittävän kunnianhimoisen kokonaisuuden saavuttaminen edellyttäisivät lisäarviointia, valtioneuvostolla on viime kädessä valmius tarkastella ilmastotoimia koskevaa sosiaalirahastoa koskevia vaihtoehtoisia ratkaisuja. Valtioneuvostolle on keskeistä, että mahdollisen ratkaisun koko olisi nyt esitettyä rahastoa olennaisesti pienempi, sen rahoitus ei edellyttäisi nykyisen rahoituskehyksen tai omien varojen päätöksen muuttamista ja se tulisi kohdentaa jäsenvaltioiden toimiin, joilla vähennettäisiin riippuvuutta fossiilisista polttoaineista. Tässä tarkastelussa tulee monipuolisesti arvioida vaikutukset mm. kilpailukykyyn, valtion tulokertymään ja Suomen maksuihin EU:lle.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komissio on antanut päästökaupan laajentamisesta aiheutuvien negatiivisten vaikutusten epätaisaisten kohdentumisen korjaamiseksi ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi ehdotuksen ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta (KOM (2021) 568 lopullinen). Ilmastotoimien sosiaalirahaston tavoitteena olisi vähentää uuden päästökauppajärjestelmän aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kotitalouksiin, mikro-yrityksiin ja tieliikenteen käyttäjiin. Ehdotus on osa EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää 55-valmiuspakettia. Hallintovaliokunta on antanut ehdotuksesta erittäin kriittisen lausunnon HaVL 33/2021 vp — U 61/2021 vp.

U-jatkokirjelmän tarkoituksena on informoida ehdotuksen käsittelyn etenemisestä sekä täydentää Suomen kantaa tietyiltä osin. Puheenjohtajamaa Ranskan tavoitteena on yleisnäkemyksen saavuttaminen ympäristöneuvostossa 28.6.2022. Valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan puheenjohtajalta odotetaan kompromissiehdotusta, mutta puheenjohtaja ei ole vielä antanut tietoa aikataulusta eikä kompromissiehdotuksen sisällöstä. Myös rahoituksellisia kysymyksiä koskevat suunnitelmat ovat tarkentumattomat. Kansallista kannanmuodostusta joudutaan näin ollen tekemään erilaisten oletusten pohjalta.

Hallintovaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että lausunnossa HaVL 33/2021 vp esitetyt kriittiset huomiot ovat edelleen relevantteja. Valiokunta uudistaa asiassa antamansa lausunnon.

Valiokunnan lausunto HaVL 18/2022 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen lausunnossa HaVL 33/2021 vp esittämiään näkökohtia.

Helsingissä 7.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne